

M. Malanek, A. M. Olszewski

Przegląd piśmiennictwa polskiego z zakresu historii sztuki 1955-1957

Ochrona Zabytków 13/1-4 (48-51), 100-114

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wację malarstwa ściennego kościoła św. Jakuba w Toruniu. W okresie po 1945 r. jako pracownik Państwowych Pracowni Konserwatorskich z zapalem i poświęceniem, nieraz w bardzo trudnych warunkach terenowych, ratował zniszczone przez działania wojenne zabytki. Są to między innymi konserwacje wystroju malarskiego auli Uniwersytetu we Wrocławiu, zabezpieczenie i przeniesienie na inne podłoże 32 kompozycji figuralnych z rozbitej cerkwi obronnej w Supraślu, konserwacje malarstwa ściennego w Wilanowie, Łazienkach warszawskich, na Starym Mieście i w kościele św. Anny w Warszawie. Niezwykle pracowity i sumienny w zabiegach konserwatorskich przeszedł na emeryturę dopiero w 80 roku swego życia.

W Zmarłym tracimy dobrego, życzliwego kolegę i nieprzeciętnego znawcę zagadnień techniki i konserwacji malarstwa ściennego.

*Związek
Polskich Artystów Plastyków
Zarząd Główny*

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA POLSKIEGO Z ZAKRESU HISTORII SZTUKI 1955—1957

DZIAŁ OGÓLNY

A—Z, „Stol.” X, 1955. — Rodzaj słownika zamieszczanego w różnych numerach pisma między innymi hasła odnoszące się do sztuki.

B., Antykwarnie na Świętokrzyskiej, „Stol.” XI, 1956, nr 40, s. 3. — Parę słów o antykwarycznym handlu dziełami sztuki w dawnej Warszawie.

B. K., Kronika ważniejszych wydarzeń (maj-czerwiec-lipiec 1956), „Przegl. Art.”, 1956, nr 3, s. 121—122. — Wystawy, konkursy, nagrody.

Zofia BARANOWICZ, Kronika ważniejszych wydarzeń artystycznych za okres od 15 lipca do 15 sierpnia 1957 r., „Przegl. Art.” 1957, nr 5, s. 51—56. — J. w.

Zofia BARANOWICZ, Kronika ważniejszych wydarzeń artystycznych za okres od 1. VI. — 15. VII. 1957 r., „Przegl. Art.” 1957, nr 4, s. 38—48. — J. w.

Maria Ludwika BERNHARD, „O sztuce u dawnych, czyli Winckelman polski” Stanisława Kostki Potockiego, „Rocznik Historii Sztuki I”, 1956, s. 514—525, il. 3. — Opublikowana w roku 1815 w Warszawie praca Potockiego zawiera przeróbkę francuskiego tłumaczenia Geschichte der Kunst des Altertums Winckelmana. Potocki wprowadził do swego opracowania rozdziały o sztuce u narodów wschodnich, natomiast

skreślił niektóre opisy i zachwyty nad zabytkami. Pewne partie tłumaczone są dosłownie.

Jan BETLEJEWSKI, Ludwik DZWONKOWSKI, Zarys anatomii dla artystów plastyków, Łódź — Warszawa 1955, str. 133, 3 nlb., il. 76. Skrypty dla szkół wyższych. Centralny Zarząd Szkół Artystycznych, PWN. — Praca zawiera także garść związanych z tematem uwag o dawnej sztuce i artystach.

Adam BOCHNAK, Historia sztuki nowożytnej, wyd. II zmienione, Kraków t. I, 1957 str. 284; t. II, 1957, str. 241, PWN. Wyd. III, Kraków 1956, str. 528, PWN.

Janusz BOGUCKI, Szkice krakowskie (od Stwosza do Kantora), Kraków 1956, str. 215, 3 nlb., il. 64, Wyd. Literackie. — Rodzaj literackiego przewodnika po wybranych przykładach sztuki krakowskiej. Dziecię szkieł, z których każdy obejmuje pewne zamknięte zagadnienie plastyczne. Kolejność tematów trzyma się chronologii.

Piotr BOHDZIEWICZ, Zjazdy łączynskie XII wieku a powstanie kultu św. Stanisława Biskupa, „Roczniki Humanistyczne”, II—III, 1950—51, Lublin 1953, str. 237—267, il. 8. — Praca omawia kult św. Stanisława w świetle trzech zabytków sztuki: chrzcielnicy w Tryde (południowa Szwecja), płaskorzeźby portalowej z przedstawieniem biskupa z kolumny w Tumie pod Łęczycą oraz płyty z klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu, zachowanej w osiemnastowiecznej rycinie.

W. DREMA, Niekotoryje woprosy izuczenia litowskiego izobrazitelnogo iskusstwa, „Iskusstwo” 1954, nr 4, str. 47—48. — Też o Wilnie z czasów związku z Polską.

E. K., rec z: Peristil. Zbiornik radowa za historiju umjetnosti i archeologiju. Svezak I. Zagreb 1954. „Archeologia” VII, 1955, Warszawa 1957, zesz. 2, str. 224. — Wiele interesujących artykułów w roczniku czasopisma poświęconym zagadnieniom historii sztuki i archeologii.

H. FRONCZAKÓWNA, rec z: Sowjetskaja Archeologija t. XIX, 1954, t. XX, 1954, t. XXI, 1954, t. XXII, 1955, „Archeologia”, VII, 1955, Warszawa 1957, zesz. 2, str. 225—227. — M. in. o artykule Woronina pt. Zabytek architektoniczny jako źródło historyczne.

Konrad GÓRSKI, Zagadnienie syntezy renesansu, „BHS” XVII, 1955, nr 3, str. 368—369. „Świadomość, że dokonano się jakieś odrodzenie sztuki i literatury, mieli już ludzie drugiej połowy XV i całego XVI wieku. Mimo, że niektóre zjawiska uważane za typowe dla średniowiecza zachowują żywotność w renesansie”, są i inne, świadczące, „że dopatrywanie się w rene-

sansie jakiejś antytezy do średniowiecza ma swoje uzasadnienie”, np. „w zakresie sztuki wypieranie naturalizmu średniowiecza przez klasycyzującą heroizację formy.”

Günther GRUNDMANN, Wallenstein als Bauherr, „Ostdeutsche Wissenschaft,” t. II, 1955, München 1956, str. 28—46, il. 8, 2 nlb. — Informując o budowlach związanych z mecenatem znanego wodza w okresie wojny trzydziestoletniej Wallensteina, autor zajmuje się m. in. zamkiem w Żaganii (woj. zielonogórskie). Przy omówieniu zagadnienia pałacu Waldstein w Pradze, wspomina o Andrea Spezzo, który w r. 1618 był czynny jako architekt kościoła kamedułów na Bielanych pod Krakowem.

(H. S.), Przegląd wydarzeń 15 stycznia — 30 kwietnia, „Przegl. Art.” 1956, nr 2, str. 111—113. — Wystawy, konkursy, nagrody, sesje.

H. S., Kronika ważniejszych wydarzeń (listopad — grudzień 1955 do 15 stycznia 1956), „Przegl. Art.”, 1956, nr 1, str. 97—98. — J. w.

W. HEINRICH, rec. z: Wojsław Molé, Sztuka starochrześcijańska, Czyt. Wyd. Wiedzy Powszechnej 1948, „Archeologia”, V, 1952/3, Warszawa 1955, str. 227.

Witold HENSEL, Słowiańszczyzna wczesnośredniowieczna. Zarys kultury materialnej. Wyd II, Warszawa 1956, str. 493 tabl. 8, il. 476, mapy, PWN. — W rozdziale pt. Rzemiosła omówiony przemysł artystyczny. Osobny rozdział poświęcony osiedlom i budownictwu (str. 301—375). kostiumologii i ozdobom stroju (str. 381—412) oraz uzbrojeniu (str. 451—462). Bogaty materiał ilustracyjny Rec. TMP „Z otchł.” XXIII, 1957, zesz. 1, str. 62.

Stanisław HERBST, Polska kultura mieszczańska przełomu XVI i XVII wieku, „St Ren.” I, 1956, str. 9—29. — Omawiając różne dziedziny kultury mieszczańskiej, poświęca autor parę ogólnych uwag sztukom plastycznym.

Historia Polski (Makieta), T. I do roku 1764, Część I do połowy XV w. (1955). Pod redakcją Henryka Łowmiańskiego, str. 632, il. nlb., mapy nlb. Część II od połowy XV w. (1955), Pod redakcją Henryka Łowmiańskiego, str. 781, il. nlb., mapy nlb. Polska Akademia Nauk, Instytut Historii, PWN. — Zawiera ustępy poświęcone sztuce oraz fotografie zabytków.

Zbigniew HORNUNG, Materiały do dziejów stosunków artystycznych polsko-śląskich w XVI i XVII wieku. „Sprawozd. WTN” 10, 1955, Wrocław 1956, Dodatek 1, str. 1—26. — Stosunki artystyczne polsko-śląskie polegały m. in. na migracji mura-

torów i budowniczych. Przejawiały się w pokrewieństwie form renesansowych nagrobków, w działalności artystów śląskich XVI i XVII w. w Polsce, takich jak: Jan Ulryk Frankenstein, Andrzej Bemer czy Jan Pfister. Relacje artystyczne trwać będą jeszcze przez cały niemal w. XVIII.

I. C., rec. z: Symposium on the Tenth Century, „Medievalia et Humanistica” IX, 1955. „KHKM” V, 1957, nr 2, str. 369—370. — Tom IX czasopisma amerykańskiego poświęconego historii średniowiecza i renesansu, podaje sprawozdanie z konferencji American Historical Association odbytej w 1950 r., z obrad sekcji poświęconych X wiekowi. M. in. podaje streszczenie referatu K. J. Conant: Cluny in the Tenth Century, omawiającego architekturę opactwa w Cluny.

J. H., rec. z: René Grousset, Les Civilisations de L’Orient, L’Indie, Paryż 1949, „Archeologia” V, 1952/3, Warszawa 1955, str. 253. — Encyklopedyczny zbiór wiadomości także z dziedziny sztuki.

KAJ, O Odrodzeniu i Średniowieczu, „Kultura” 1955, nr 12, str. 142—144. — O dwóch pracach litewskiego historyka sztuki Jurgisa Baltrusaitisa: Anamorphoses ou perspectives curieuses oraz Le Moyen Age Fantastique.

K. M., rec. z: Bernhard Schweitzer, J. G. Herders „Plastik” und die Entstehung der neueren Kunstwissenschaft, Lipsk 1948, „Archeologia” V, 1952/3, Warszawa 1955, str. 294. — Początki nauki o sztuce tkwią swoimi korzeniami w koncepcjach Herdera wyrażonych w jego „Plastyce”.

KM, rec. z.: Wsieobszczaja istoria iskusstw. T. I, Iskusstwo drieniego mira. Pod red. A. G. Czegodajewa. Moskwa 1956 (Akademija Chudożestw SSSR — Institut Teorii i Istorii Izobrazitelnych Iskusstw-Gosudarstwiennoj izdatielstwo „Iskusstwo”), str. 467, il. 393. „Z otchł.” XXIII, 1957, zesz. 6, str. 371. — Pierwszy tom tego największego przedsięwzięcia wydawniczego Związku Radzieckiego w dziedzinie historii sztuki obejmuje dzieje sztuki starożytnej oraz sztuki Dalekiego Wschodu.

Zdzisław KACZMARCZYK, „Ziemie Staropolski”, „Przegl. Zach.” XI, 1955, nr 3/4, str. 496—505. — O cyklu wydawniczym „Ziemie Staropolski” i o związanych z jego opracowaniem wyprawach w teren.

Adam KOTWICKI, Mecenat mieszczańskiej rodziny Kleinpoltów, „Stol.”, XI, 1956, nr 15, str. 14, il. 4 nlb. — O architekcie królewskim Erhardzie Kleinpolt’cie (zm. 1643) i jego synu Stanisławie, fundatorze kaplicy P. Jezusa w katedrze warszawskiej.

Stefan KOZAKIEWICZ, Historia sztuki ruskiej i rosyjskiej, Warszawa 1956, str.

289, 3 nlb., il. 162, (Skrypt dla studentów uniwersytetów i wyższych szkół artystycznych), PWN. — Praca przedstawia w ujęciu syntetycznym dzieje sztuki ruskiej i rosyjskiej nie uwzględniając historii sztuki radzieckiej. Ponadto część wstępna informuje o sztuce na terenie europejskiej części ZSRR do IX w. po Chr. Opracowanie zawiera bibliografię zarówno w języku polskim, rosyjskim jak i innych.

Rudolf KOZŁOWSKI, Mikrostereoradiografia. Nowa metoda badania dzieł sztuki, „OZ” IX, 1956, zes. 4, str. 248—256, il. 251—256. O opracowanej przez autora metodzie badania obrazów za pomocą prześwietlania promieniami rentgenowskimi pod różnymi kątami nachylenia, pozwalającej na badanie struktury malowidła. Zbadanie tą metodą obrazu „Damy z gro-nostajem” łączonego z Leonardem da Vinci świadczy o ręce tylko jednego artysty.

Kronika ważniejszych wydarzeń (lipiec-październik), „Przegl. Art.” 1955, nr 5—6, str. 153—154. — M. in. o wystawach.

Kronika ważniejszych wydarzeń i inne rzeczy, „Przegl. Art.” 1957, nr 1, str. 53—55, nr 2, str. 60—63, nr 3, str. 49—53. — J. w.

Kronika wydarzeń artystycznych za okres od 15 sierpnia do 1 listopada 1957 r., „Przegl. Art.” 1957, nr 6, str. 40—54. — J. w.

Stanisław KULCZYŃSKI, Udział Wrocławia w odbudowie nauki polskiej, Wrocław 1955, str. 160, il. 29 nlb., Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, PWN. — M. in. rozdziały poświęcone odbudowie zabytków (str. 85—99), Muzeum Śląskiemu we Wrocławiu (str. 99—107). Rec. Czesław Wawrzyniak, „KO” I, 1955, nr 2, str. 210—213; Mieczysław Pater, „Przegl. Zach. „r” XI, 1955, t. III, nr 9—12, str. 293—294.

10 Lat Wydziału Sztuk Pięknych UMK, Toruń 1956, str. 6 nlb., tabl. 34, Uniwersytet M. Kopernika. — Jest to teka obejmująca wybór prac studenckich z pierwszego dziesięciolecia istnienia wydziału 1945—1955. Ponadto omówienie działalności plastycznej profesorów uczelni: Tymona Niesiołowskiego, Bronisława Jamontta, Stanisława Borysowskiego, Jerzego Hoppena itd.

St. LORENTZ, Etudes sur la culture artistique du classicisme polonais, Bulletin international de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de Philologie, Classe d'Histoire et de Philosophie, Année 1945, Cracovie 1953, str. 57—59.

Stanisław LORENTZ, Odrodzenie w Polsce, „Architektura” 1954, nr 1, str. 3—12, il. nlb.

Stanisław LORENTZ, Zagadnienie kultury artystycznej, „Kwartalnik Historyczny” LXIII, 1956, nr 3, str. 48—56.—W związku z makietą podręcznika Historii Polski.

Mistrzowie architektury radzieckiej o architekturze, Tłum. z ros. Józef Łucki, Warszawa 1955, str. 157, Budownictwo i Architektura. — Wypowiedzi W. A. Wiesnina, G. P. Holca, I. A. Fomina i in. o architekturze współczesnej, dygresja o architekturze zabytkowej.

W. MOŁĘ, Podstawy i tendencje romantyzmu w sztukach plastycznych, (Na prawach rękopisu), Warszawa 1955, str. 79, (maszynopis powielany), Materiały dyskusyjne Komisji Naukowej Obchodu Roku Mickiewicza P. A. N., Sekcja Historii Sztuki.

Wojśław MOŁĘ, Sztuka rosyjska do roku 1914, Wrocław-Kraków 1955, str. 364, il. 260, tabl. V. Zakład Imienia Ossolińskich — Wydawnictwo. — Pierwsze w literaturze polskiej tak obszerne opracowanie dziejów sztuki rosyjskiej do roku 1914. Autor przedstawia je w dwóch częściach: I. Sztuka staroruska; II. Sztuka rosyjska w XVIII i XIX w. Uwzględnia odmienności lokalne na różnych terenach Rosji oraz podkreśla oryginalność sztuki rosyjskiej w ogóle. „Na pierwsze miejsce wysunięto sztukę monumentalną, architekturę, rzeźbę i malarstwo, bardziej ogólnikowo potraktowano natomiast sztukę dekoracyjną i drobną wraz z tzw. przemysłem artystycznym”.

Wojśław MOŁĘ, rec. z: W. N. Łazariew, Istoria wizantijskoj żiwopisi, Tom I, 455 stron tekstu z 49 tabl., tom II, atlas z 350 tablicami. Gosud. Izdat. „Iskusstwo”, Moskwa 1947. „Pamiętnik Słowiański” II, Kraków 1951, str. 197—223. — Recenzent przedstawia pokrótce zasadnicze tezy Łazariewa i jego poglądy na poszczególne kwestie wysuwając własne uwagi. Uważa, że zbyt mało uwzględnione zostały w pracy warunki życiowe, będące podstawą przejawów artystycznych. Przypuszcza, że kwestia genezy sztuki bizantyjskiej względnie konstantynopolińskiej została zanadto uproszczona.

Marian MORELWSKI, Oeuvres inédites d'Art mosan en Pologne au XIIe siècle. Bibliothèque Générale de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes, VIe Section, Journées d'études, Paris, février 1952. Extrait de L'Art mosan, Paris 1953. — O iluminowanym rękopisie płockim i krypcie katedry wrocławskiej.

Stefan MORAWSKI, Program sztuki narodowej w krytyce i teorii artystycznej lat 1830—1860, (na prawach rękopisu), Warszawa 1955, str. 99, 22, 1 nlb. (Maszynopis powielany). Materiały dyskusyjne Komisji Naukowej Obchodu Roku Mickiewicza P. A. N. — Zawiera dołączoną pracę Jerzego Zanozińskiego: Krytyka recenzencko-sprawozdawcza.

Wacław OSTROWSKI, Miasta i miesz-

czaństwo renesansu włoskiego, „M” VI, 1955, nr 5, str. 38. Recenzja z pracy Stanisława Herbsta pod pow. tytułem (wyd. PIW 1954).

Erwin PANOFSKY, Opat Sugerius, (Tłum. H. M.), „Znak” IX, Kraków 1957, nr 41, str. 543—558. — Jest to wstęp (skrócony w przekładzie) do wydania tekstów Sugeriusa przez E. Panofsky'ego pt. „Abbot Suger on the Abbey Church of St. Denis and its Art Treasures” wyd. w Princeton 1946. Sugerius, opat z St. Denis w latach 1122—1151 miał dwie ambicje życiowe: umocnić władzę królewską we Francji i uświetnić opactwo w St. Denis. Omówiona tu zostaje działalność opata, realizująca oba wspomniane cele.

Hanna PIENKOWSKA — Tadeusz STACH, Drogami skalnej ziemi, podtatrzańska włóczęga krajoznawcza, Kraków 1956, str. 569, 3 nlb., il. 228, mapy nlb., Wydawnictwo Literackie. — Praca zawiera liczne, ujęte popularnie informacje o sztuce terenów Podhala, Spisza i Orawy. Mówi zarówno o sztuce dawnej, jak i nowszej twórczości ludowej. Zawiera bogatą bibliografię.

Jerzy PILECKI, Tradycje rzymskie w sztuce włoskiego Odrodzenia, „Mat. do st.” VI, 1955, nr 1—2, str. 81—115, il. 20 i nlb. — „W dobie Odrodzenia Włochy wydają się być wybitnie predestynowane do odegrania decydującej roli w nawiązaniu zerwanych nici tradycji antycznych, m. in. przez szczególne nasycenie tego terenu ruinami antycznymi”. Autor stara się wykazać pewne podobne cechy ludzi epoki renesansu do czasów antyku (np. sprawa życia wiejskiego, wille). Wpływy starożytne greckie oddziaływały na sztukę renesansową za pośrednictwem antyku rzymskiego. Sztuka florenckiego Quattrocenta ciąży ku klasycyzmowi Augusta, w którym udział greckiego czynnika był tak silny, zaś antyczne koncepcje, które z dużą siłą i w formach monumentalnych pojawiają się w pierwszej połowie XVI w. wydają się nawiązywać do architektury czasów Flawiuszów. Autor daje przykłady zależności renesansu od antyku — wprowadzenie centralnej koncepcji idealnego miasta z Witruwiusza, zagadnienie centralnego planu budowli przejęte od Rzymian, skupienie wysiłków w kształtowaniu masy głównie na zewnętrznych licach budynku. Autor zwraca uwagę na ideologiczne zagadnienia omawianej epoki.

Ksawery PIWOCKI, Prace historyków sztuki nad podręcznikiem okresu Odrodzenia (Konferencja w Krakowie), „Kwartalnik Historyczny” LX, 1953, nr 1, str. 318—323. — Krótka informacja o wypowiedziach na sesji w listopadzie 1952 r. (zagadnienie

periodyzacji, manieryzmu, terminologii itd.).

K. PIWOCKI, Rozwój badań nad sztuką narodową i zagadnienie starożytnictwa, (na prawach rękopisu), Warszawa 1955, str. 55, Materiały dyskusyjne Komisji Naukowej Obchodu Roku Mickiewicza P. A. N. Sekcja Historii Sztuki, (maszynopis powielany).

Karol PLICKA, Słowacja, Praga 1955, str. nlb., il. 224, Artia. — Wydawnictwo albumowe, obrazujące dzieła sztuki oraz stroje Słowacji.

Mieczysław POREBSKI, Sztuki plastyczne, „Kwartalnik Historyczny” LXIV, 1957, nr 4/5, str. 130—132. — Głos dyskusyjny na konferencji w Sulejówku (14—17. IV 1957) poświęconej omówieniu makiety drugiego tomu „Historii Polski”.

„Poznaj Świat”, III—V, 1955—7, miesięcznik redagowany przez komitet przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Geograficznego, zawiera wiele artykułów dotyczących sztuki wszystkich kontynentów.

Ludwika Pressówna, rec. z: Leonhard Adam, Primitive Art. Harmondsworth-Middlessex 1949, „Archeologia” V, 1952/3, Warszawa 1955, str. 290. — O sztuce ludów prymitywnych.

Helena PRZESŁAWSKA, rec. z: Nils Aberg, The Occident and the Orient in the Art of the Seventh Century. Część III: The Merovingian Empire, Sztokholm 1947, str. 172, z il. „Archeologia” VII, 1955, Warszawa 1957, zes. 1, str. 160—165. — Jest to analiza zabytków sztuki germańskiej okresu Merowingów, oparta na źródłach archeologicznych. Autor rozwija w kolejności następujące problemy: rozwój kultury merowińskiej, sprzączki akwitańskiej, rozwój stylu germańskiego, rozwój stylu germańskiego i celtyckiego, chronologia. Ponadto zestawienie bibliografii przedmiotu.

Kazimierz RAKOWSKI, Sztuka chińska, „Problemy” VII, 1951, str. 758—765, il. nlb. — Popularnie ujęte informacje o dawnej sztuce chińskiej.

„Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Radomiu” IV, Radom 1956, str. 87, il. nlb. Szereg artykułów omawiających aktualne problemy życia artystycznego, m. in. F. Okowiński, Dom Esterki (o odbudowie i rekonstrukcji obiektu); Działalność Towarzystwa w upowszechnieniu sztuki; Jerzy Szymkiewicz Gombrowicz, Józef Brandt (Przemówienie wygłoszone na wieczorze TPSP w Radomiu w 40-tą rocznicę śmierci malarza).

Ludwika RODZIEWICZ, Historia sztuki japońskiej i koreańskiej, Łódź—Poznań 1955, str. 90, (maszynopis powielany), Skrypty dla szkół wyższych, Uniwersytet Poznański, PWN. — Krótki rys dziejów sztuki

ki japońskiej i koreańskiej o charakterze syntetycznym.

J. REYCHMAN, Zabytki orientalne w Polsce i potrzeba ich ochrony, „OZ” X, 1957, zes. 1, str. 63—68 il. 75—82. — W Warszawie istnieją dwa cmentarze mużułmańskie: stary przy ul. Młynarskiej i nowszy przy ul. Tatarskiej. W województwie białostockim znajdują się dwa drewniane meczety z końca w. XVII lub pocz. XVIII (Bohoniki i Kruszyniany). W obu tych miejscowościach są też cmentarze z płytami nagrobowymi z napisami arabskimi. Są też w Polsce zabytki przywiezione ze Wschodu jako osobliwości. Ponadto napotyka się zabytki pseudoorientalne — budowle pochodzące z imitacji stylów orientalnych.

Teresa RUSZCZYŃSKA i Eugeniusz KRYGIER, Uwagi nad zasadami i sposobem realizacji katalogu zabytków gospodarczych, „KHKM” III, 1955, nr 1, str. 124—131, tabl. 6. — Autorzy omawiają zagadnienie katalogu zabytków gospodarczych, wskazując na uwzględnienie tychże w katalogach zabytków sztuki. Podają próbę katalogu zabytków gospodarczych powiatu gostyńskiego oraz instrukcję tymczasową do opracowania Katalogu Zabytków Gospodarczych w Polsce (projekt).

Andrzej RYSZKIEWICZ, Stefan KOZAKIEWICZ, Badania nad sztuką polską lat 1800—1860 w pierwszym Dziesięcioleciu Polski Ludowej, Warszawa 1955, str. 12, Materiały do II Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w Sprawie Badań nad Sztuką, PIS, (maszynopis powielany).

M. H. SEREJSKI, Z. LIBISZOWSKA, H. KAPPEROWA, J. DUTKIEWICZ, Histoire generale des civilisations, „Kwartalnik Historyczny” LXIV, nr 6, 1957, str. 106—126. — Jest to recenzja VI tomu wspomnianej publikacji, wydanego w Paryżu w 1954—5 r. pod red. M. Crousset, obejmującego czasy od Starożytnego Wschodu do wybuchu pierwszej wojny światowej. Dużo miejsca poświęcono sztuce.

Kazimierz ŚLAŃSKI, rec. z: Fataburen, Nordiska Museets och Skansens Arsbok 1954, Sztokholm 1954, str. 287. „KHKM” III, 1955, nr 2, str. 470—472. — Jest to rocznik Muzeum Nordyjskiego i Skansenowskiego.

Władysław ŚLESIŃSKI, Starożytność małopolskie w latach 1800—1863, „Szt. i Kr.” VII, 1956, nr 1—2, str. 255—284. — Przez starożytność w okresie romantyzmu rozumiano stosunek do sztuki przeszłych wieków. Przejawiało się ono zasadniczo w zagadnieniach kolekcjonerstwa, wiedzy o sztuce, inwentaryzacji i opieki nad zabytkami. Autor omawia poszczególne zagadnienia wskazując warunki i oko-

liczności, w jakich kształtowało się starożytność na terenie Małopolski. Zajmuje się również zagadnieniem mecenatu.

Spotkanie młodych historyków sztuki poświęcone badaniom związków artystycznych pomiędzy Małopolską i Śląskiem, a Czechami i Słowacją oraz Węgrami. (Poznań 21 listopada 1955 r.), „BHS” XVIII, 1956, nr 3, str. 449. — Parę uwag o wypowiedziach na zebraniu.

Juliusz STARZYŃSKI, Rozwój nauki o sztuce w Polsce Ludowej w latach 1944—1954, Warszawa 1955, str. 69, Materiały do II Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w Sprawie Badań nad Sztuką, PIS (maszynopis powielany).

Władysław TATARKIEWICZ, Przerzuty stylowe, Księga ku czci Władysława Podlacha, Wrocław 1957, str. 55—63, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Rozprawy Komisji Historii Sztuki I. — Autor daje ogólne uwagi o przerzutach formalnych, trzymając się przykładów architektury i dekoracji architektonicznej czasów nowożytnych z terenów polskich.

Władysław TOMKIEWICZ, Z dziejów polskiego mecenatu artystycznego w wieku XVII, Wrocław 1952, str. 315, 1 nb., tabl. XXX, Źródła do dziejów sztuki polskiej, pod red. Andrzeja Ryszkiewicza IV, PIS, Wyd. Zakładu Narodowego Imienia Ossolińskich. — W pierwszej części autor omawia stosunek polskich Wazów do sztuki. Podkreśla zainteresowania artystyczne Zygmunta III, który stworzył na swym dworze ośrodek artystyczny i dał początek kolekcji dzieł sztuki. Władysław IV interesował się muzyką i teatrem, też np. architekturą militarną. W odniesieniu do Jana Kazimierza autor wysuwa przypuszczenie, że dopiero ok. r. 1665 zaczął myśleć o tworzeniu dworu artystycznego. Duże straty przyniosły zniszczenia i rabunki dokonywane w czasach najazdu szwedzkiego. Dalsze części pracy przyniosą zaopatrzone wstępem teksty: inwentarza ruchomości pozostałych po śmierci Jana Kazimierza oraz inwentarza ruchomości zamku wiśnickiego z r. 1661.

Antoni UNIECHOWSKI, Antykwaryczne wspomnienia (3), „Stol.” XII, 1957, nr 33, str. 14—15, il. 2 nb.

Waldemar VOISÉ, Problemy Odrodzenia w pracach uczonych radzieckich, „Kwartalnik Historyczny”, LX, nr 2, 1953, str. 363—369. — M. in. o paru pracach o Leonardzie da Vinci.

Adam WIECEK, Z dziejów śląsko-polskich stosunków artystycznych w XVI—XVII wieku, „Głosy znad Odry” 1955, nr 27, str. 2, il. 3. — Artykuł o charakterze popularnym.

Eugeniusz WIERZBICKI, W Chinach

Ludowych, „Architektura” 1956, nr 6, str. 162—171, il. 34. — Wspomnienia architekta z pobytu w Chinach, bogato ilustrowane zdjęciami.

Andrzej WRÓBLEWSKI, Historia uczy, „M” VI, 1955, nr 7, str. 35—38, il. nlb. O książkach: Eugeniusza Szwanowskiego „Warszawa”, Teresy Ruszczyńskiej i Anieli Sławskiej „Poznań”, J. E. Dutkiewicza „Tarnów”, St. Herbsta „Zamość”.

A. WYSOCKI, Sprzed pół wieku, wyd. I, Kraków 1956, str. 223, Wydawnictwo Literackie, Pamiętniki i Wspomnienia, Seria I, Pamiętniki Polskie, z postawieniem Tomasa Weisa. Wyd. II, Kraków 1958, str. 323, Wyd. Literackie. — Fragmenty tego pamiętnika spisane w latach 1940—55 drukowane były w Twórczości, Tygodniku Powszechnym, Pamiętniku Literackim i Życiu Literackim. Sięgają one końca XIX wieku i zawierają wzmianki o Koszaku, Fałacie, Siemiradzkim, Madeyskim, Wypiańskim itd.

Zakłady szkolnictwa wyższego, „KHKM” I, 1953, nr 1—2, str. 264—279. — O pracy zakładów poświęconych studiom kultury materialnej. Nieco informacji bibliograficznych z zakresu sztuki starożytnej.

Mieczysław ZLAT, Uwagi dyskusyjne do pracy J. Rossa „Związki artystyczne polsko-czeskie w epoce odrodzenia”, „BHS” XVIII, 1956, nr 3, str. 449—451. — Autor wysuwa postulat badań nad sprawą wyodrębnienia i charakterystyki odcieni stylowych renesansu zachodniosłowiańskiego. Podkreśla znaczenie Śląska. Wysuwa przypuszczenie, że podstawowe znaczenie dla wytworzenia zachodniosłowiańskiej odmiany renesansu miały: analogia w układzie stosunków społecznych oraz działalność artystów z pogranicza włosko-szwajcarskiego.

XVIII. Internationaler Kongress für Kunstgeschichte. Venedig, 12—18. September 1955, „Kunstchronik”, 9, 1956, Heft 1, str. 11—14 (Florentine Mutherich), Heft 2, str. 37—49 (Dorothee Westphal). — Wzmianki o udziale polskich historyków sztuki (Zlat, Tatarkiewicz, Dutkiewicz i in.).

ZRÓDŁA

A. G., rec. z: Rachunki budowy zamku krakowskiego 1535, wyd. Olga Łaszczynska, Kraków 1952. Źródła do dziejów Wawelu tom I, str. XIV, 113, 3 tabl. „KHKM” II, 1954, nr 1—2, str. 257. —

Michał ANTONÓW, Ogólny wykaz zagadnień, do których znajdują się materiały w starych archiwaliach Archiwum Książąt Pszczyńskich w Pszczynie, — „Sobót-

ka” XI, 1956, nr 1—4, str. 505—507. — M. in. o materiałach mogących zainteresować historyka sztuki.

Piotr BAŃKOWSKI, Archiwa i zbiory podworskie, udostępnione do badań naukowych, „Kwartalnik Historyczny”, LX, 1953, nr 3, str. 418—429. — Uwzględnia Wojewódzkie Archiwa Państwowe w Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Poznaniu i Wrocławiu.

Władysław BOGATYŃSKI, Elementy małopolskich strojów ludowych mieszczan i chłopów w świetle materiałów źródłowych, „PSL” 1957, nr 3, str. 159—166, il. 7. — Są to wyciągi archiwalne odnoszące się do ubiorów chłopów i mieszczan w. XVI, XVII, XVIII oraz ubiorów szlacheckich w. XVII.

Benvenuto CELLINIEGO Żywot własny spisany przez niego samego przeł. (z wł.) Leopold Staff, Wyd. II, Warszawa 1957, str. 390, PIW. — Pamiętnik pisany między 1558 a 1562 rokiem, zakończony został na 8 lat przed śmiercią autora. Podaje on historię swego życia niezupełnie wiarygodnie, opuszczając wydarzenia mniej pochlebne, jak np. dwukrotny pobyt w więzieniu.

Karola CIESIELSKA, Materiały źródłowe do dziejów Torunia do roku 1410 w Archiwum Toruńskim, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” XX, 1954, Toruń 1955. — Podaje informacje mogące zainteresować także badacza sztuki.

Bożena DASZYŃSKA, (list do redakcji), Do Redakcji Biuletynu Historii Sztuki, „BHS” XIX, 1957, nr 3, str. 281. — O Dzienniku Podróży do Włoch w 1784—86 Augusta Moszyńskiego, Stolnika Koronnego.

Juliusz DEMEL, Plany Krakowa i Wawelu z wieku XIX w Archiwum Budownictwa Miejskiego w Krakowie, „St. Waw.” I, Kraków 1955, str. 370—382, il. 3—11. — Artykuł przynosi krótkie informacje o dawnych planach Krakowa, a szerzej omawia kilka planów z lat 1821 do ok. 1875, odnoszących się do wzgórza wawelskiego, obrazujących projektowane zmiany (regulacja zabudowy, zagadnienie wjazdów na wzgórze). Plany miasta pozwalają w szeregu wypadków na odtworzenie jego przemian urbanistycznych.

A. DEREŃ, (zestawił), Zasób Wojewódzkiego Archiwum Państwowego i prace nad nim w okresie dziesięciolecia, „Sobótka” X, 1955, nr 1—2, str. 315—327. — Informuje też o materiałach do twórczości artystycznej.

Domy mieszczkańskie z Kamionki pow. Lubartów, „PSL”, 1956, nr 6, str. 363—365. — Są to opisy z roku 1828 kilku do-

mów w Kamionce, zawarte w aktach komornika sądowego, zachowanych w tamtejszym archiwum parafialnym.

Irena FABIANI-MADEYSKA (zebrała), *Odwiedziny Gdańska w XIX wieku*, Gdańsk 1957, str. 370, il. 50, (Biblioteczka Gdańska, Seria Źródeł Historycznych nr 2), Gdańskie Towarzystwo Naukowe. — W tekstach pojawiają się opisy Gdańska i Oliwy oraz ich ważniejszych zabytków.

J. FIJAŁEK, A. TOMCZAK, St. TRAWKOWSKI, *Katalog planów miast w zbiorach Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Łodzi*, 1954, str. 59, 1 nrb. il. 15, mapka, (Ilustrowany Katalog Źródeł Kartograficznych do Historii Budowy Miast Polskich, zesz. 3, Załącznik do Prac IUA zesz. 1/14), IUA, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Budownictwo i Architektura. — Znajdujące się w zbiorze łódzkim plany pochodzą z 2 poł. XVIII, XIX i XX w. Katalog przynosi wybór „51 planów zawierających najcenniejsze materiały dla studiów urbanistyczno-historycznych”.

Eugène FROMENTIN, *Mistrzowie dawni*, Wrocław 1956, str. 294, LVII, 1 nrb. il. 108, *Teksty źródłowe do dziejów teorii sztuki*, VI, PIS, Zakład im. Ossolińskich-Wydawnictwo. — Przekład polski pracy dziewiętnastowiecznego krytyka sztuki o malarzach flamandzkich i holenderskich, zaopatrzone w komentarz i słownik artystów pióra Andrzeja Chudzikowskiego oraz posłowie Jana Białostockiego pt. *Stanowisko Fromentina w dziejach krytyki artystycznej*.

Wiktor GOMULICKI, *Kartka z pamiętnika Bronisława Kopczyńskiego*, „Stol.” X, 1955, nr 16, str. 14, il. nrb. — Przytoczony fragment artykułu Gomulickiego z „Kurier Warszawski” z uwagami na temat artystów (Gerson, Piwarski, Kostrzewski, Zaleski, Pillati, A. Gierymski, Stankiewiczówna, Kopczyński).

Paweł GROTH, *Egzemplarz relacji Boota z roku 1632 z odręcznymi rysunkami, odnaleziony w Archiwum Gdańskim*, „Rocznik Gdański” XIV, 1955, str. 405—413, il. 5. — Jest to egzemplarz autorski z poprawkami i rycinami autora. Do najciekawszych należą widoki Tczewa, zamku grudziądzkiego, ratusza toruńskiego, Warszawy, Sztumu, Płocka, rezydencji biskupiej we Włocławku itd.

Joanna GUZE, (wybrała i przełożyła), *Z listów Cézanne'a*, „Wiedza i Życie” XXII, 1955, nr 10, str. 694—697, il. 5. — Wybór listów zaopatrzoney wstępem biograficznym.

Joanna GUZE, *Z listów Van Gogha*, „Wiedza i Życie” XXIII, 1956, nr 12, str. 826—833, il. 14. — Wybór listów do brata,

mający na celu prezentację poglądów malarza.

(hh), rec. z: Hugona Kołłątaja *Opisanie miasta Moskwy*. Podał Stefan Białas. „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego” 1954, nr 4 (9), s. 153—192. „Myśl Filozoficzna” 1955, nr 5—6, str. 347—348.

J. HETTWER, *Zur Baugeschichte der St. Jacobuskirche in Neisse*, (Archiv für schlesische Kirchengeschichte, Bd. X) Hildesheim 1952.

Inwentarze dóbr biskupstwa chełmińskiego 1646 i 1676, Toruń 1955, str. 179, (Fontes 40), Towarzystwo Naukowe w Toruniu. — M. in. inwentarze z 1646 i 1676: zamku lubawskiego (str. 3—12, 73—79), zamku starogrodzkiego (str. 35—38, 117—121), zamku wąbrzeskiego (str. 59—63, 153—154). Rec.: Rss, „PSL” X, 1956, nr 4—5, str. 279—281.

Inwentarze dóbr ziemskich województwa krakowskiego 1576—1700. Wybór z ksiąg relacyj grodu krakowskiego, Warszawa 1956, str. 537, mapa. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie, (Źródła historyczne I), PWN. — Dużo materiałów źródłowych do budownictwa dworów i zamków, m. in. zamków w Bobolicach, Lipowcu, Łętowni, Ogrodzieńcu, Włodowicach itd. Rec.: Adam Przyboś, „Kwartalnik historyczny,” LXIV, 1957, nr 3, str. 138—142.

Jadwiga KARWASIŃSKA, rec. z: Allen R. Brown. *Royal Castle — Building in England 1154—1216*. „The English Historical Review” vol. LXX, No. CCLXVI, 1955. „KHKM” V, 1957, nr 2, str. 363—366. — Są to wyniki badań rejestrów i rachunków sporządzonych przez organa administracji i kontroli skarbowej w XII i XIII w., dotyczących budowy zamków.

Jadwiga KARWASIŃSKA, *Rachunki z prac budowlanych na zamku w Nowym Mieście Korczynie w latach 1403—1408*, „KHKM”, IV, nr 2, 1956, Zeszyt dodatkowy, str. 409—490, il. 4. — Publikacja rachunków znajdujących się w Archiwum Głównym w dziale tzw. Rachunków Królewskich. Zamek w Nowym Korczynie wznosił już Kazimierz Wielki. Ośrodkiem nowowznoszonego budynku jest skarbiec, wzmiankowany w r. 1404. Autorka wysuwa przypuszczenie, że przeniesiono tu czasowo skarbiec z Krakowa.

Józef KAZIMIERSKI, *Inwentarz pomiarowy dóbr klucza brańczyckiego na Białorusi z 1682 roku*, „KHKM”, III, 1955, nr 2, str. 403—434, il. 1, tabl. XVIII. — Zawiera m. in. opis archiwalny dworu brańczyckiego.

Krótką nauką budownictwa dworów, pałaców, zamków, podług nieba i zwyczaju

polskiego, oprac. Adam Miłobędzki, Wrocław 1957, str. XLI, 123, il. 53, (Teksty Źródłowe do Dziejów Teorii Sztuki, VII), PIS. — Są to praktyczne wskazówki budowlane poparte po raz pierwszy teorią. Zwrócone są one nie tyle do budowniczego, którego raczej mają zastąpić, ile do fundatora któremu mają pomóc w jego zamierzeniach. Obszerny, składający się z siedmiu rozdziałów wstęp jest zestawieniem wniosków, jakie wyłoniły się przy opracowywaniu komentarza do „Krótkiej nauki”. Tekst traktatu, pochodzący z połowy XVII wieku, przypisywany Łukaszo- wi Opalińskiemu, odkryty został w 1840 r. a wydany w 8 lat później. Traktat omawia kolejno: zagadnienia sytuacji budynku, materiały budowlane, „forme” budynku i proces pracy. Dla ilustracji tekstu przeznaczone były ryciny, które do naszych czasów nie dochowały się. Trzecią część publikacji tworzy obszerny komentarz zaopatrzoney w streszczenia francuskie i rosyjskie oraz indeksy.

Hanna KRUPE, Inwentarz starostwa skarszewskiego z 1737 r. „Rocznik Gdański” XV/XVII, 1956/7, str. 461—468. — Jest to publikowany tekst inwentarza z wstępnym komentarzem. W tekście opis zamku Skarszewy.

Aldona KURKOWA, Archiwalia warszawsko-częstochowskie do historii sztuki na Śląsku i w ziemi kieleckiej XVIII w. „Spr. WTN” X, 1955, Wrocław 1956, str. 13—18. — Zachowane archiwalia częstochowskie są cennym dowodem szerokiego zasięgu wpływów artystycznych Śląska.

Olga ŁASZCZYŃSKA, O rachunkach budowy zamku krakowskiego z roku 1533, „St. Waw.” I, 1955, str. 195—202. — Omówienie wydanych uprzednio przez autorkę rachunków, obrazujących prace na Wawelu przed pożarem zamku w r. 1536. „Największe pozycje rejestru wydatków z r. 1535 przypadają na inwestycje kowalsko-ślusarskie, oraz ciesielskie (licząc materiał wraz z robocizną)”. Prowadzono w tym roku prace, m. in. w łazience i pokojach królowej (skrzydło zachodnie), umacniano krużganki I i II piętra, przeprowadzono dekorację sal II p. w skrzydle wschodnim.

Olga ŁASZCZYŃSKA (wyd.), Rachunki generalne Seweryna Bonera 1545, Kraków 1955, str. XV, 139, il. 5, (Źródła do dziejów Wawelu, II), Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu, Nakł. Min. Kultury i Sztuki. — Rękopis rachunków generalnych Seweryna Bonera z r. 1545 znajduje się od 1951 r. w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. M. in. przynosi on dane, dotyczące sum asygnowanych podręczemu na budowę zamku w r. 1545. Występują tu też artyści i rzemieślnicy pracujący dla

dworu: malarz Aleksy, snycerz Jan, złotnik Marcin, hafciarz Sebald, lapicyda Mateusz, mistrz odlewniczy i puszkarz Szymon Havbicz. Rec.: Halina Modrzewska, „KHKM” IV, 1956, str. 606—608.

Euzebiusz ŁOPACIŃSKI, Zamek w Białej Podlaskiej. Materiały archiwalne, „BHS” XIX, 1957, nr 1, str. 27—48, il. 8. — Budowę zamku białskiego rozpoczął marszałek W. Ks. Lit. Aleksander Ludwik Radziwiłł, który w 1622 r. zawarł umowę z muratorem Pawłem Murzynem o jego wzniesienie. Opracowanie przynosi publikację umów, inwentarz bogatej galerii obrazów z r. 1760 i opis zamku 1765.

Witold MALEJ ks., Archiwum Konsystorza Warszawskiego, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” XXXV, 1951, str. 118—121. — Wykaz materiału archiwalnego, zachowanego w odpisach z Akt Konsystorza. Akta Konsystorza Warszawskiego spłonęły w czasie powstania w r. 1944.

Janina MICHAŁKOWA, Jan BIAŁO-STOCKI; (przełożyli i opracowali), Rembrandt w oczach współczesnych, wstępem opatrzył Michał Walicki, Warszawa 1957, str. 174, 2 nlb. il. 37, (Teksty źródłowe do dziejów teorii sztuki VIII), PIS, PIW. — Praca zawiera wybór tekstów (w tłumaczeniu polskim) wypowiedzi tych, którzy sami zetknęli się z Rembrandtem, lub też czerpali informacje od bezpośrednich świadków. Teksty zaopatrzone są obszernym komentarzem. Wstęp zawierający szereg cytatów informuje o stosunku ludzi XVII w. do Rembrandta. Rec.: Andrzej Ryszkiewicz, Rembrandt — „malarz dumny i zuchwały”, „Nowe książki” 1957, nr 10, str. 612—614, il. nlb.; T. S., „Stol.” XII, 1957, nr 15, str. 19.

Marian J. MIKA, Materiały archiwalne do dziejów miasta Poznania, „Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza” II, 1956, zesz. 2, Poznań 1957, str. 313—328. — Jest to rodzaj przewodnika po zaszobach Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Poznaniu. M. in. akta interesujące historię sztuki.

Stanisław NAWROCKI, Kontrakt o wybudowanie i dzierżawę huty żelaznej w starostwie grabowskim w końcu XVIII w., „Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza” I, 1955, zesz. 2, Poznań 1956, str. 227—239. — Kontrakt z roku 1783 zawarty pomiędzy starostą grabowskim Michałem Hieronimem Radziwiłłem a posesorką dzierżawną Kępna, Zofią Karoliną hr. de Dyhru.

Jan OBŁĄK ks., Kontrakty między kapitułą warmińską a rzeźbiarzami w Dębniku w sprawie ołtarza marmurowego, „BHS” XVIII, 1956, nr 2, str. 295—296, —

Autor publikuje tekst kontraktu zawartego w roku 1747 między ks. Jackiem Łopackim, występującym z ramienia Kapituły Warmińskiej a „Magistrami Marmurnikami” w Dębniku o wykonanie marmurowego ołtarza do katedry warmińskiej. Obraz do ołtarza zamówiono u włoskiego malarza Stefana Torelliego w Dreźnie, figury u rzeźbiarza Meissnera w Gdańsku.

Franciszek PAPROCKI, Materiały archiwalne do historii Polski w archiwach NRD, „Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza” II, 1956, zes. 2, Poznań 1957, str. 329—353, il. 2. — Publikowany widok (litografia) ratusza poznańskiego z 1812 r. ze zbiorów Landeshauptarchiv Dresden. Wzmiankowane materiały do historii miast polskich.

Stanisława SERAFIŃSKA, Jan Matejko — Wspomnienia rodzinne. Wstęp Haliny Nelken-Morawskiej. Przygotowanie do druku, dobór ilustracji, przypisy i uzupełnienia Jan Gintel i Edward Łepkowski. Kraków 1955, str. 682, il. nlb., Wyd. Literackie. Wspomnienia o Matejce napisane przez siostrzenicę jego żony Teodory, uzupełnione listami artysty. Zawiera kalendarz niektórych dat z życia i twórczości Matejki. Autorka wstępu daje uwagi na temat stosunków panujących w matejkowskim Krakowie.

Alina SOKOŁOWSKA, Christiana H. Erndtla praca o Warszawie. (Wędrówki po Muzeum Historycznym w Warszawie) (28), „Stol.” X, 1955, nr 28, str. 12, il. nlb. — O pracy lekarza dworu saskiego Erndtla pt. „Warsawia physice illustrata...” (Drezno 1730), w której autor opisuje szczegółowo 21 warszawskich pałaców.

Stefan ŚWIERZEWSKI, (teksty wybrał), Józef Ignacy Kraszewski o odkryciach archeologicznych H. Schliemanna w Troi, „Archeologia” VI, 1954, Warszawa 1956, str. 247—250. — Są to teksty, które publikowano już w Tygodniku Ilustrowanym i Kłosach w latach 1873—1877.

Stefan ŚWIERZEWSKI, (teksty wybrał), Studia Czarnomorskie J. I. Kraszewskiego w Odessie, „Archeologia” VI, 1954, Warszawa 1956, str. 250—257. — Są to fragmenty dzieła: Wspomnienie Odessy, Jedyssanu i Budżaku. Dziennik przejażdżki w roku 1843... J. I. Kraszewskiego. Tom II i III. Wilno 1845—6.

Stanisław TRAWKOWSKI, Katalog planów miast w zbiorach Archiwum Państwowego w Radomiu, Warszawa 1956, str. 17, 1 nlb, il. 22, (Ilustrowany Katalog Źródeł Kartograficznych do Historii Budowy Miast Polskich, zes. 4, Załącznik do Kwartalnika Architektury i Urbanistyki) PAN, Zakład Historii Architektury i Urbanistyki, Naczelna Dyrekcja Archi-

wów Państwowych, PWN. — Najstarsze plany miast zbioru radomskiego pochodzą z czasów schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej i z czasów rozbiorowych. Katalog przynosi wybór 43 planów.

W. TRZEBIŃSKI, T. P. SZAFER, Katalog planów miast polskich w zbiorach Niemieckiej Biblioteki Państwowej w Berlinie, Część I, Warszawa 1957, str. 25, 1 nlb., il. 38, mapka, (Ilustrowany Katalog Źródeł Kartograficznych do Historii Budowy Miast Polskich, zes. 5, Załącznik do Kwartalnika Architektury i Urbanistyki zes. 3/4, 1957), PAN, PWN. — Objęte publikacją plany pochodzą w przeważającej części z czasów drugiego i trzeciego zaboru pruskiego (1793—1806). Dotyczą miast: Białystok, Częstochowa, Kalisz, Koło, Konin, Kraków, Łęczycza, Płock, Sandomierz, Sieradz, Tykocin, Warszawa, Zamość.

Daniela WARECKA, Zbiór Kartograficzny Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, „KHKM” III, 1955, nr 2, str. 435—444, tabl. XIII. — Obecny zbiór kartograficzny AGAD powstał z połączenia ocalałych zbiorów kartograficznych AGAD oraz Archiwum Akt Dawnych. Prócz tego składają się nań zbiory archiwów prywatnych (zbiór wilanowski) oraz plany Wydziału Pomiarów Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy. W skład zbioru wchodzi mapy i plany wykonane ręcznie lub techniką mechaniczną. Można wyodrębnić nast. grupy materiałów: I. Mapy i plany do 1795 r. (mapy Rzeczypospolitej, mapy granic zaborów). II. Mapy i plany porzobiorowe (planu wiejskie, plany i mapy leśne, plany miejskie, plany architektoniczne, plany przemysłowe, plany i mapy komunikacyjne, mapy i plany wojskowe, mapy i plany różne).

Jan WEGNER (opracował), Chełmoński Józef w świetle korespondencji, Wrocław 1953, (Źródła do dziejów sztuki polskiej, VI) PIS. — Jest to korespondencja Chełmońskiego in extenso, bądź w wyjątkach czy streszczeniach. Po wstępie i kronice biograficznej zebrane są listy J. Chełmońskiego do rodziny, różnych osób i instytucji, — następnie listy do J. Chełmońskiego od rodziny, różnych osób i instytucji. Ponadto wspomnienia malarza o artystach (Bilińskiej, Stanisławskim, Gersonie, Piechowskim) oraz wykaz nadesłanych kondolencji.

Zbigniew WZOREK, Galicyjskie plany katastralne, „Prace Instytutu Urbanistyki i Architektury,” I, 1951, zes. 2, str. 87—92, il. 6. — „Autor po naszkicowaniu organizacji prac prowadzonych w latach 1819—1854 nad planami katastralnymi w byłej Galicji i osiągniętych wyników... omawia stan zachowania oraz bardzo dużą wartość

tych materiałów kartograficznych. Ich przydatność ilustruje wynikami osiągniętymi przy rekonstrukcji układu przestrzennego m. Rzeszowa w 1762 r."

W. P. ZUBOW, Leonardo da Vinci i dzieło Witelona „O perspektywie”, tłum. z ros. L. Krzyczkowski, „Studia Mat. Nauki Pol.” III, 1955, str. 179—205, il. nlb.

IKONOGRAFIA I ŹRÓDŁA IKONOGRAFICZNE

Jerzy BANACH, Tematy muzyczne w plastyce polskiej (I Malarstwo, rzeźba) Kraków 1956, str. 126, 6 nlb. il. VIII, 93, PWM. — Wydawnictwo albumowe stanowiące zbiór reprodukcji dzieł sztuki polskiej od XII w. do czasów współczesnych, powiązanych ze sobą muzyczną tematyką „tzn. że widzimy w nich osoby, przedmioty lub czynności związane z uprawianiem muzyki”. We wstępie omówienie poszczególnych obiektów. Ponadto indeks instrumentów oraz wybór literatury.

Stefan BANACH, Materiały ikonograficzne ze zbiorów Józefa Friedleina w Państwowych Zbiorach Sztuki na Wawelu, „Stud. Waw.” I, 1955, str. 382—384, il. 12—13. — W zbiorze występują akwarele, rysunki, grafika (głównie drzeworyty i litografie), kilka rzadkich wydawnictw albumowych itd. Z cenniejszych okazów wymienić można rysunki piórkiem Józefa Brodowskiego odnoszące się do dawnych murów obronnych Wawelu, cykl rysunków Jędrzeja Brydaka obrazujący wnętrza katedry wawelskiej ok. połowy XIX w., dwie akwarele Bogumiła Gąsiorowskiego.

Stefan BANACH, Wystawa widoków Wawelu w roku 1951, „Stud. Waw.” I, 1955, str. 396—399, il. 21—22. — W otwartej w roku 1951 wystawie „Kraków oraz ziemia krakowska w malarstwie i grafice w. XIX i początku w. XX” organizowanej przez Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie, jedną z sal poświęcono Wawelowi. Autor omawia pokrótce prace J. Brodowskiego (ok. 1825), J. N. Głowackiego (ok. 1840), L. Dembowskiego (1869), M. Cerchy (1869), B. Z. Szczyńskiego (1851), B. Lauvergne itd.

Jan BIAŁOSTOCKI, Badania ikonograficzne nad Rembrandtem, „Szt. i Kr.” VIII, 1957, nr 2/30, str. 146—173, il. 10. — Artykuł zawiera uwagi o ikonografii w ogóle. Porusza zagadnienie światła, ikonografii zamaskowanej 1) kwestia obrazów biblijnych lub mitologicznych, prezentujących się jak rodzajowe, 2) obrazy w założeniu realistyczne, zawierające ukrytą symbolikę. Zwraca uwagę na szczególny sposób przekształcania symboliki i kształtowania

tematu w twórczości Rembrandta. Proponuje badanie światłocienia, budowy przestrzennej, koncepcji czasu, nie wyłącznie pod kątem widzenia formy, lecz także symbolu.

Jan BIAŁOSTOCKI, Adam MIŁOBĘDZKI, Kaplica Matki Boskiej Karmelitańskiej we Frydmanie, „BHS” XIX 1957 nr 2, str. 109—120, il. 11. — Kaplica, ufundowana przez proboszcza frydmańskiego ks. Michała Lorenca, wzniesiona na planie ośmioboku, dobudowana została ok. 1764 do płn. ściany nawy kościoła parafialnego. Artykuł stwierdza ciekawy układ ikonograficzny z przedstawieniem Koronacji Matki Boskiej na stropie, jako centralnym motywem treściowym; przynosi ciekawe ujęcie prowincjonalnego zabytku od strony ikonologii.

Jan BIAŁOSTOCKI, Metoda ikonologiczna w badaniach nad sztuką, „Przegląd Humanistyczny” I, 1957, nr 2, str. 46—59, nr 3, str. 9—18. — Artykuł ten jest tekstem odczytu wygłoszonego na posiedzeniu Sekcji I Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki, 30. IV. 1957. Ikonologia jako metoda badawcza zainicjowana została przez E. Panofsky’ego a sformułowanie swoje znalazła w jego dziele pt. „Studies in Iconology, Humanistic Themes in the Art of the Renaissance,” New York 1939. Interpretacja dzieła sztuki obejmuje trzy etapy: 1) „pre-ikonograficzny opis” a więc poznanie przedstawianych przedmiotów i ich układów, 2) poznanie konwencjonalnego sensu przedmiotów przedstawionych, które mogą mieć znaczenie ilustracyjne, symboliczne, alegoryczne, typologiczne itd. 3) odczytanie dzieła sztuki jako zjawiska historycznego, dokumentu czy symptomu, wykrzywie „wewnętrzne znaczenia dzieła sztuki”. Jest to swoiste rozszerzenie, pogłębienie i uhistorycznienie Rieglowskiej koncepcji „woli artystycznej” i nawiązanie do głoszonej przez Dvoraka historii sztuki jako historii umysłowości.

Bronisław BILIŃSKI, Starożytna pochwała piłki czyli lekarza Galena traktat o małej piłce, „Meander” X, 1955, nr 5, str. 238—260, il. nlb. — Zamieszczono reprodukcję przekazów ikonograficznych dotyczących gry w piłkę w starożytności.

James D. BRECKENRIDGE, „Et prima vidit”: the Iconography of the Appearance of Christ to His Mother, „The Art Bulletin”, XXXIX, 1957, str. 9—32, il. 20. — Załącza reprodukcję płaskorzeźby (r. 1498) Wita Stwosza: „Christus ukazujący się N. P. Marii” z opactwa Nonnberg w Sztzburgu.

Marcin BUKOWSKI, Ikonografia w służbie zabytków architektury, (Pierwsza kon-

ferencja naukowa Komisji Bibliografii i Bibliotekarstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego), „Śląskie prace bibliograficzne i bibliotekoznawcze”, II, Wrocław 1956, str. 63—72. — Podaje szereg źródeł ikonograficznych dla architektury Śląska. Zajmuje się zagadnieniem: ikonografia a problemy konserwatorskie w architekturze. Streszczenie: „Spr. WTN” VIII, 1953, Wrocław 1956, str. 59—60.

Józef BURSZTA, Materiały do techniki spławu rzecznego na Sanie i średniej Wiśle z XVII i XVIII w., „KHKM” III, 1955, nr 4, str. 752—782, tabl. XIV. — Zawiera reprodukcje materiału ikonograficznego dotyczącego miast portowych.

Stefan CHMIELEWSKI, Uwagi o narzędziach rolniczych w Polsce w początkach gospodarki czynszowej, „KHKM”, III, 1955, nr 1, str. 166—180, tabl. XII. — Autor publikuje ilustracje (w. XIII—XVI) obrazujące prace rolnicze.

Alina CHYCEWSKA, Kórnickie materiały do ikonografii mickiewiczowskiej, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” zesz. 6, Kórnik 1958, str. 428—435, il. 65. — Jest to katalog zbiorów graficznych i muzealnych Biblioteki Kórnickiej, związanych z osobą Mickiewicza i jemu współczesnych. Są to portrety Mickiewicza (litografie, akwaforty, fotografie), ilustracje do jego dzieł, ryciny wiążące się z kultem pośmiertnym poety oraz materiał obrazujący jego otoczenie. Katalog zawiera 102 pozycje.

Tadeusz CIEŃSKI, Z symboliki ikonograficznej śląskich nagrobków piastowskich XIV w., „BHS” XIX, 1957, nr 3, str. 283. — Autor rozpatruje zagadnienie postaci ludzkiej usytuowanej pod podobizną zmarłego na nagrobku. Na nagrobku Henryka Pobożnego stosunek tej postaci do figury zmarłego jest wrogi, negatywny, podczas gdy postać pod stopami Mechtłydy Głogowskiej (zm. 1317) stanowi wg autora najprawdopodobniej symbol Amor proximi zmarłej.

Jerzy FRYCZ, Plany i ikonografia miasta Bydgoszczy, „BHS” XVIII, 1956, nr 4, str. 507—508, il. 3. — Zachowane na ogół w oryginałach plany, obrazują przestrzeniny rozwój miasta od końca XVII w. Z widoków 2 pochodzą z w. XVII, inne z XIX.

Stefan GEBETHNER, Uwagi dotyczące budynków manufaktury Koreckiej, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” II, 1957, str. 455—467, il. 4. — W zbiorach Muzeum Warszawskiego są przykłady porcelany z Korca dekorowane widokami manufaktury ceramicznej.

Marian HAISIG, rec. z: François Eygun, Sigillographie du Poitou jusq'en 1515, Poitiers 1938, „Archeologia” V, 1952/3 Warszawa 1955, str. 244. — M. in. pieczęcie

jako źródła ikonograficzne zabytków regionu Poitou.

I. J., Żegluga parowa na Wiśle przed stu laty, „Stol.” XI, 1956, nr 3, str. 10, il. nłb. — Reprodukowane trzy prace W. Gersona.

Mieczysław IDZIKOWSKI, Straty wojenne w portretach Fryderyka Chopina, „Muzyka” VI, 1955, nr 1—2, str. 32—37, il. 2. — Autor daje wykaz strat poniesionych w portretach Fryderyka Chopina z natury, które znajdowały się w kraju w 1939 roku i zostały zniszczone lub zaginęły na skutek działań wojennych.

Charles JOURNET, Tajemnica Wniebowzięcia w plastyce, „Tygodnik Powszechny”, 1957, nr 32, str. 1, il. 2. — Krótkie omówienie następujących tematów ikonograficznych: zaśnięcie Matki Boskiej, złożenia do grobu, zmartwychwstania Matki Boskiej, wniebowzięcia i koronacji oraz ich najstarszych przedstawień.

K. M., rec. z: Christoph Clairmont, Das Parisurteil in der antiken Kunst. Zurich 1951. „Archeologia” VII, 1955, Warszawa 1957, zesz. 2, str. 221. — Przegląd przedstawień sądu Parysa w sztuce antycznej od VII w. p. n. e. — IV w. n. e.

Dariusz KACZMARCZYK, Trzy pomniki Adama Mickiewicza, „Wiedza i Życie” XXII, 1955, nr 12, str. 826—831, il. 10. — O krakowskim, warszawskim i poznańskim pomniku Mickiewicza.

Dariusz KACZMARCZYK, Sprawa pomników Adama Mickiewicza, „OZ” IX 1956, nr 1/2, str. 88—100, il. 96—105. — Posąg Mickiewicza w Poznaniu został wykonany przez Władysława Oleszczyńskiego w r. 1857, krakowski został wyrzeźbiony przez Teodora Rygiara (odsłonięty w 1898), warszawski przez Cypriana Godebskiego (odsłonięty w 1898).

Jadwiga KARWASIŃSKA, Drzwi gnieźnieńskie a rozwój legendy o świętym Wojciechu. (Drzwi gnieźnieńskie,) I, Wrocław 1956, str. 20—41, il. 4. — Analiza treściowa drzwi w zestawieniu z przekazami źródłowymi oraz rozpatrzenie materiałów jakie mógł mieć do dyspozycji autor scenariusza. Przynosi sugestię o powstaniu dzieła w Polsce.

Zygmunt KRUSZELNICKI, Dawne widoki Torunia, „St. Pom.” II, 1957, str. 344—400, il. 37. — W ciągu w. XVII i XVIII wytwarzają się typy i schematy przedstawień Torunia, które z kolei oddziałują na dalsze wyobrażenia miasta. Toruń przedstawiali m. in. Jakub Hoffmann (1631), w wieku XVIII Jerzy Fryderyk Steiner i Fryderyk Bernard Wernher. W XIX wieku przestają obowiązywać dawne schematy, zaznacza się tendencja do rezygnacji z przedstawiania całej panoramy miasta na jednym obrazie, na korzyść

wycinków oraz wprowadzone zostają momenty rodzajowo-nastrojowe.

Zygmunt KRUSZELNICKI, Przyczynki do zagadnienia ikonografii dawnego ołtarza głównego z kościoła N. P. Marii w Toruniu, „BHS” XIX, 1957, nr 2, str. 185—186. — Wśród malowideł czternastowiecznego ołtarza pofranciszkańskiego kościoła N. P. Marii w Toruniu (dziś w Muzeum Narodowym w Warszawie) znajduje się nietypowe przedstawienie Trójcy Św.: Bóg Ojciec z Dzieciątkiem na kolanach, powyżej Duch Św., poza postacią Boga Ojca wyłania się jakby część postaci Ukrzyżowanego Chrystusa.

Zygmunt KRUSZELNICKI, Uwagi o ikonografii i genezie artystycznej malowidła ściennego Sąd Ostateczny w kościele św. Jana w Toruniu, „BHS” XIX, 1957, nr 3, str. 286. — Autor uważa, że scena po lewej stronie od postaci śpiącego Jesego „wydaje się wyraźnie przedstawiać znaną legendę o trzech żywych i trzech umarłych”. Zwraca uwagę na analogie toruńskiego malowidła w dziedzinie treści do portalu katedry we Fryburgu. W zakresie proweniencji artystycznej zwraca uwagę na tablicowe malarstwo czeskie.

Franciszek KUPFER, Stefan STRELCYN, Zbiór ilustracji do Pięcioksięgu z epoki Renesansu, „Przegląd Orientalistyczny” 1955, nr 2, str. 209—220, il. nlb. tabl. III—IV. — O ilustracjach rękopisu (teksty włoskie i hebrajskie), ze zbiorów Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie, pochodzącego ze wschodniej części Włoch pñ., powstałego zapewne w 70—80-tych latach XV wieku. Ilustracje obejmują cykl od stworzenia świata do wysłania przez Jozuego zwiadowcy do Jerycha. Autor, ich oparł się na tekście biblijnym, wykazując przy tym znajomość innych tekstów, związanych z Pięcioksięgiem. Na wstępie omówione malarstwo żydowskie w dawnych wiekach.

Antoni KWIECIŃSKI, Czy najdawniejszy wizerunek Bogarodzicy Marii, „Collectanea Theologica” A. 25, 1954, fasc. 3, str. 335—359, il. 4nlb. — O przedstawieniu Madonny w katakumbach Pryscylly w Rzymie (II/III w.) i jego interpretacji ikonograficznej.

Maria LEWICKA, Barbara ZIELIŃSKA; Tematyka pracy w sztuce, „Wiedza i Życie” XXII, 1955, nr 5, str. 314—323. — Popularnonaukowy artykuł dający przegląd historyczny występowania tego tematu od prehistorii do czasów współczesnych.

Karol LINDER, Dawne wojsko polskie w ilustracji, (Warszawa) 1955, str. 95, il. nlb, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej. — Praca daje rysunki mundu-

rów używanych przez wojsko polskie na przestrzeni wieków zaopatrzone opisami.

Kazimierz MAJEWSKI, rec. z: Erwin Bielefeld, Amazonomachia. Beitrage zur Geschichte der Motivwanderung in der antiken Kunst (Hallische Monographien. hrg. von Otto Eissfeldt. nr 21) Halle/Saale 1951. „Archeologia” VII, 1955, Warszawa 1957, zes. 2, str. 221. — Rozwój tego motywu ikonograficzno-kompozycyjnego w sztuce antycznej.

Francis MASKELL, Pierre Legros and a Statue of the Blessed Stanislas Kostka, „The Burlington Magazine” XCVII, September 1955, str. 287—289 i 291, il. 25—26. — W pierwszych latach XVIII w. Jezuici przy kościele San Andrea al. Quirinale w Rzymie, polecili wykonać Pierre Legros figurę św. Stanisława Kostki i umieścili ją w izbie nowicjatu. Autor publikuje źródła obrazujące różne poglądy na zagadnienie przeniesienia figury do kościoła.

Marian MORELOWSKI, Ocalone rękopisy F. B. Wernhera i ich znaczenie dla historii sztuki i kultury Śląska, „Spr. WTN” V. 1950, nr 2, Wrocław 1954, Dodatek 4. str. 1—39, il. 12. — Charakterystyka zbioru 1207 kolorowanych akwareł rysunków zabytków architektury i urbanistyki Śląska, wykonanych przez inżyniera Fryderyka Bernarda Wernhera (vel Wernera), zaopatrzonego komentarzem jego pióra (2554 strony tekstu), z lat 1744—1768. Układ pracy zawiera kolejno: omówienie stanu zachowania rękopisu, zalet jego treści i zachowanych rysunków. Duży rozdział poświęcono ocalałym i przypadłym redakcjom Topografii i seriom sztychów wykonanych w XVIII w. z rysunków Wernhera. Kilka uwag poświęcono życiorysowi autora. W zakończeniu zestawienie najważniejszej bibliografii dotyczącej tematu. Rec. Stefan Golachowski, „Sobótka” X, 1955, nr 4, str. 723—728; Stanisław Trawkowski, „KHKM” III, 1955, nr 2, s. 40.

M. MORELOWSKI, Rysunki architektoniczne Samuela Suchodolca z 1672 roku. „Spr. WTN” X, 1955, Wrocław 1956, str. 20—22. — Streszczenie pracy przeznaczonej do publikacji w księdze Podlasy. Praca omawia 6 widoków Poczdamu i jego zamku pochodzących z 1672 r., przechowywanych w Berlinie.

Marian MORELOWSKI: Wartość i znaczenie indeksów ikonograficznych dla historii sztuki, (Pierwsza Konferencja Naukowa Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego) „Śląskie Prace Bibliograficzne i Bibliotekoznawcze” II, Wrocław 1956, str. 43—53. — Autor zajmuje się szczególnie Topografią Śląska F. B. Wernhera. Stresz-

czenie: „Spr. WTN” VIII, 1953, Wrocław 1956, str. 56—57.

Krzysztof MUSIANOWICZ, Wyobrażenia budowli na monetach wczesnego średniowiecza, „DK” IV, 1956, str. 283—290, il. 14. — Można zauważyć zgodność między wyobrażeniami znajdującymi się na monetach wczesnośredniowiecznych, a elementami budownictwa znanymi z wykopalisk.

Adam NAHLIK, W sprawie rozwoju krosna tkackiego, „KHKM” IV, 1956, str. 519—540, il. 26. — Autor publikuje materiał ikonograficzny i zabytkowy interesującego go tematu.

Zofia NIESIOŁOWSKA-ROTHERTOWA, Dziecko w malarstwie polskim, Warszawa 1956, str. 15, il. 8, tabl. XXV w tece. — Popularnonaukowe opracowanie, z katalogiem publikowanych obrazów.

Zofia NIESIOŁOWSKA-ROTHERTOWA, Ilustracje do dzieł Mickiewicza w okresie romantyzmu, „Wiedza i Życie” XXII, 1955, nr 11, str. 752—759, il. 12.

Zofia NIESIOŁOWSKA-ROTHERTOWA, Portrety Mickiewicza, „Wiedza i Życie” XXII, 1955, nr 4, str. 236—248, il. 16. — Popularnonaukowy artykuł m. in. o portretach malowanych przez W. Wańkiewicza, J. Oleszkiewicza, W. K. Stattlera, A. Orłowskiego i in.

Zdzisław OBERTYŃSKI ks., Fletnia Jubala i młotki Pitagorasa, Próba uzupełnienia interpretacji Biblii Płockiej, „BHS” XVIII, 1956, nr 1, str. 457—463, il. 2. — Autor zajmuje się ikonografią miniatury Biblii Płockiej z XII w. Dwie postacie pod lewym łukiem zostały poprzednio określone przez Białostockiego (art. w „BHS” XI, 1949, str. 169—178) jako Dawid i Tubalkain. Postacie pod prawym łukiem autor określa jako biblijnego Jubala oraz Pitagorasa uderzającego młotkiem w instrument zwany bumbulum.

Kazimierz OPAŁEK, Myśl Oświecenia w Krakowie, Kraków 1955, str. 254, 1 nlb., il. nlb. Wydawnictwo Literackie. — Reprodukce portretów szeregu osobistości epoki.

Władysław PODLACHA, Scena Wieczery Pańskiej w malarstwie cerkiewnym XV i XVI wieku. Księga ku czci Władysława Podlacha (Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Rozprawy Komisji Historii Sztuki, I) Wrocław 1957, str. 29—42, il. 5. — Scena Wieczery Pańskiej, w omawianej epoce i kręgu przedstawia przede wszystkim chwilę wyjawienia zdrady Judasza. Przypuszczenie, że miałyby to być ustanowienie Eucharystii jest mniej prawdopodobne. Drugim typem tego przedstawienia jest Komunia apostołów, umieszczana w absydach, mająca charakter dogmatyczno-liturgiczny.

Pomniki Adama Mickiewicza, „Stol.” X,

1955, nr 48, str. 12—13, il. nlb. — Zdjęcia pomników Mickiewicza w Polsce i za granicą.

Portrety i sceny polskie w sztychach Falcka i Hondiusa (Jakrzewska Zofia, Fabiani-Madeyska Irena, Pelczar Marian), Gdańsk 1955, str. 126, il. 53, (Biblioteka Gdańska Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku, Seria Graficzna nr 4) Zakład im. Ossolińskich. — Krótki wstęp historyczny i zestawienie bibliografii wprowadzają do zasadniczej części tego albumowego wydawnictwa jakim są reprodukcje dzieł sztuki. Falc (ur. ok. 1610, zm. 1677) działał w swym rodzinnym Gdańsku, był też w Sztokholmie, Hamburgu, Amsterdamie. Hondius (ur. po 1597, zm. 20. VI. 1652) pracował na zlecenie dwu kolejnych królów polskich.

Ludwika PRESSÓWNA, rec. z: H. P. L'Orange. Apotheosis in Ancient Postraiture. Instituttet for Sammenlignende Kulturforkning. Oslo 1947. „Archeologia” V, 1955, Warszawa 1955, str. 227. — Zagadnienie apoteozy w sztuce od okresu hellenistycznego do wczesnego średniowiecza.

Marian REHOROWSKI, Meble polskich feudałów wczesnego średniowiecza. „DK” 1955, nr 2, str. 83—90, il. 9. — Autor omawia meble romańskie na podstawie przekazów ikonograficznych (polichromia, rzeźba kamienna, sfragistyka itd.) wprowadzając ich zasadniczy podział na meble siedzeniowe, łoża, stoły i skrzynie.

Marian REHOROWSKI, Przedstawienie mebli romańskich w polskiej ikonografii, „Zeszyty Naukowe Politechniki Wrocławskiej” nr 20, Architektura III, Wrocław 1957, str. 3—29, il. 38. — „Katalog Zabytków” stanowiący część pracy gromadzi opisy przedstawień mebli oraz bibliografię zabytków.

Zbigniew REWSKI, Napoleona Ordy rysunki warszawskie, „Stol.” X, 1955, nr 50, str. 13, il. nlb. — Napoleon Orda ur. 1807 na Polesiu, uczył się malarstwa i rysunku w Paryżu u Piotra Girard'a. „Całość jego twórczości można by, skromnie licząc, przyjąć na ok. 2000 rysunków wykonanych, pomijając notaty i szkice”. Autor przedstawia dwa rysunki: dawny pałac Ksawerego Pusłowskiego w al. Stalina i willę Zbijewskich, zwaną „pod Karczochem”.

Zbigniew REWSKI, Nieznany widok Warszawy sprzed wojny szwedzkiej 1656 r., „Stol.” XI, 1956, nr 26, str. 14, il. 1 nlb. — Widok zamieszczony w dziele Pufendorfa „Res Gestae Caroli Gustavi...” na rycinie wg. rysunku Dahlenberga.

Wanda REYCHMANOWA, Śląski indeks ikonograficzny, (Pierwsza Konferencja Naukowa Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa

Naukowego) „Śląskie Prace Bibliograficzne i Bibliotekoznawcze” II, Wrocław 1956, str. 55—62. — O indeksie wykonanym w ramach prac bibliograficznych prowadzonych w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu, przydatnym też dla historyków sztuki.

Wanda REYCHMANOWA, Śląski indeks ikonograficzny. Część I. Czasopisma, „Spr. WTN” VIII, 1953, Wrocław 1956, str. 57—58.

Ignacio Marguez RODILES, Problem życia i śmierci w sztuce meksykańskiej, „MAT do st.” VI, 1955, nr. 1—2, str. 25—47, il. 23. — Autor stara się przedstawić zamiłowanie do motywu śmierci w dziejach sztuki na terenie Meksyku. U Majów np. oczyszczoną czaszkę zmarłego nieraz inkrostowano drogimi kamieniami, nefrytem, szlachetnymi gatunkami drzewa. Aztekowie wynaleźli pieczętki z wizerunkami śmierci. Kult śmierci przetrwał epokę panowania hiszpańskiego. Motywy śmierci na terenie Meksyku występują także w ozdobach kobiecych, zabawkach dzieciennych, sprzętach domowych. W czasach nowszych motywem czaszki posługuje się krytyka społeczna. Autor próbuje przesłankami ekonomicznymi i społecznymi tłumaczyć przejawy umysłowości ludu na terenie Meksyku.

Janina RUSZCZYCÓWNA, Konstytucja 3 maja 1791 r. w grafice XVIII w. „BHS” XVII, 1955, nr 2, str. 234—249, il. 13. — „Na winietach książek i samodzielnych sztychach nawiązujących do tematyki konstytucyjnej spotykamy nazwiska malarzy: Franciszka Smuglewicza, Jana Piotra Norblina, Jana Chrzyciela Lampiego, Gustawa Tauberta i miniaturzysty G. G. Jannascha vel Jannasa oraz sztycharzy: Karola Grölla, Fryderyka Johna i Józefa Łęskiego”. Smuglewicz oparł się w kompozycji trzciemajowej na symbolice używanej we współczesnej Francji. Autorka wyróżnia grupę rycin na I rocznicę uchwalenia Konstytucji. Większość przedstawionych w artykule prac ma charakter symboliczny; dwie (Tauberta i Norblina, sztych. przez Bolta i Łęskiego) przedstawiają salę sejmową w dniu 3. V. 1791. — W związku z powyższym artykułem Joanna Eckhardt (Do Redakcji Biuletynu Historii Sztuki, „BHS” XVIII, 1956, nr 1, str. 179—180, il. 1) zamieszcza fotografię zegarka kieszonkowego z Muzeum Śląskiego we Wrocławiu, którego tarcza ozdobiona jest powtórzeniem kompozycji z drugiej wersji ryciny Johna.

Ryciny w „Topografii Śląska” F. B. Wernhera, (rękopis powielony) Warszawa 1953, str. XXIX, 118, 2 nlb. 52, il. 123, Ministerstwo Budowy Miast i Osiedli, IUA, (Seria prac własnych, zesz. 12). — Praca

obejmuje artykuły: Mariana Morelowskiego „Fryderyk Bernard Wernher i jego ilustrowana Topografia Śląska z lat 1744—1768” wraz z zestawieniem bibliograficznym; W. Kalinowskiego, S. Trawkowskiego „Materiały ikonograficzne do urbanistyki i architektury w zachowanych tomach Topografii F. B. Wernhera”, opatrzone wykazem prac Wernhera zgrupowanych w działach: I. Mapy, II. Plany i widoki, III. Plany i widoki miejscowości położonych poza granicami Polski. Ponadto indeks rzeczowy do spisu rycin dotyczących miejscowości na terenie Polski.

Marek SADZEWICZ, Pomniki warszawskie, „Stol.” XI, 1956, nr 18, str. 8—9, il. nlb. — Oprócz tekstu artykułu zawiera fotografie starych i nowych pomników.

Stanisława SAWICKA, Przyczynek do zainteresowań kopalniami szwedzkimi w dobie Oświecenia w Polsce, „KHKM” III, 1955, nr 1, str. 53—57, tabl. II. — O dwóch rysunkach przedstawiających wnętrze kopalni miedzi w Falun w Szwecji, wykonanych przez Józefa Sierakowskiego, który wyjechał do Sztokholmu w r. 1789 w charakterze sekretarza posła polskiego Jerzego Potockiego. Pod nazwiskiem Sierakowskiego znajduje się 8 rysunków w zbiorach Ossolineum we Wrocławiu, a z katalogów wiadomo, że wystawiał on rysunki architektoniczne.

Walter STURMINGER, Bibliographie und Ikonographie der Türkenbelagerung Wiens 1529 und 1683, (Veröffentlichungen der Kommission für Neuere Geschichte Österreichs 41), str. XVI, 420, il. nlb. Verlag Hermann Böhlaus Nachf./Graz Köln 1955. — Podaje m. in. pozycje ikonograficzne odnoszące się do osoby Jana III Sobieskiego. Rec. Günther Stökl, „Zeitschrift für Ostforschung” V, 1956, str. 457—458.

Maria SUCHODOLSKA, Chopin w twórczości Teofila Kwiatkowskiego, „Stol.” X, 1955, nr 24, str. 13, il. nlb. — Kwiatkowski (zm. 1891) kształcił się w Warszawie u A. Brodowskiego. Szczególnie bliskie były stosunki jego z Chopinem, którego muzyka była tematem malarstwa Kwiatkowskiego (akwarelowe ilustracje mazurków i polonezów).

Zygmunt ŚWIECHOWSKI, Drzewo życia w monumentalnej rzeźbie romańskiej polskiej. Księga ku czci Władysława Podlacha (Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Rozprawy Komisji Historii Sztuki, I) Wrocław 1957, str. 113—118, il. 9. — Autor przytacza szereg przykładów rzeźby, których treść ikonograficzną stara się wytlumaczyć wywodząc ją z pojęcia drzewa życia. Np. przedstawienie krzyża greckiego (Sulejów), krzyża z ramionami z palmeto-

wych liści (Wrocław, katedra) lub też przetransponowanie całego przedstawienia na motyw roślinny (Świerzawa).

Jerzy TASARSKI, „Martwa natura”, „Wiedza i Życie” XXIII, 1956, nr. 9, str. 610—618, il. 17. — Artykuł popularnonaukowy dający przegląd występowania tego tematu od fresków pompejańskich i mozaiki rzymskiej do Légera i Braque'a.

W walce z najazdem szwedzkim 1655—1660. Tekst Zbigniew Kuchowicz i Zdziśław Spieralski. Dobór i opracowanie materiału ikonograficznego oraz opracowanie map i szkiców Marian Krwawicz, Warszawa 1956, str. 235, 9 nlb. il. nlb. 14 szkiców, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej. — Praca przynosi materiał ikonograficzny do miejscowości, w których miały miejsce akcje militarne w czasie wojny szwedzko-polskiej, oraz do samych działań wojсковych.

Stefan WALCZY, Rekonstrukcje zabudowań papierni lubelskiej według widoku Brauna, „Archeion” XXV, 1956, str. 276—280 il. nlb. Do komunikatu załączono szkice elewacji budynków, aksonometrię, perspektywę oraz sytuację zabudowy rysowaną w plan z 1783 r. Rec. M. R. „KHKM” V, 1957, nr 3—4, str. 680.

Mieczysław WALLIS, Trzy przyczynki do historii autoportretu w Polsce, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Naukowych” VIII, 1953, Łódź 1956, nr 3, str. 1 (57)—4 (60), Łódzkie Towarzystwo Naukowe. — I. Na podstawie świadectwa Gassendiego i dawnych relacji o przesyłaniu autoportretów Kopernika (lub ich kopii) do Kopenhagi i Strasburga, można przypuszczać, że astronom wykonał jeden lub więcej swych autoportretów. II. Na odnalezioną przez M. Morelowskiego w zbiorach Pinakoteki monachijskiej panoramie Warszawy (olej) znajduje się autoportret malarza. Wg przypuszczenia W. Tomkiewicza twórcą dzieła jest Chrystian Melich. III. Na nagrobku J. Ch. Ghisleniego w Rzymie znajduje się jego portret malowany olejno na blasze, wg tradycji przez F. Voeta. Być może Voet malował ów portret na podstawie szkicu Ghisleniego.

Jerzy WISŁOCKI rec. z: Gerard Labuda, Kalendarz poznański z połowy XVII w. jako źródło ikonograficzne do dziejów wsi, „KHKM” 1954, nr 3, str. 484—498, 12 tabl.; „Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza” I, 1955, nr 2, Poznań 1956, str. 304—305.

„Żołnierze w sztuce”, „Żołnierz Polski”, 1956, I. A. Kossakowski, nr 17, str. 24, il. 4; II. tenże, Wymarsze, nr 18, str. 24, il. 4; III. B. Kowalska, Miasta w czasie wojny, nr 19, str. 24, il. 4; IV. J. Kunowski, A. Zienc, Konnica nr 20, str. 24, il. 4;

V. A. Kossakowski, Piechota, nr 21, str. 24, il. 4; VI. M. Bąblewska, A. Kossakowski. Żołnierze bez mundurów, nr 22, str. 24, il. 4; VII. M. Kijowicz Artyleria i broń pancerna, nr 23, str. 24, il. 4; VIII. B. Kowalska Po walkach, nr 24, str. 24, il. 4. — Opracowany popularnie przegląd kompozycji wiążących się tematycznie z żołnierzem.

„The Burlington Magazine”. XCIX, November 1957, str. 396. — Zamieszczona uwaga o rysunku Chopina wykonanym przez Delacroix.

M. Malanek, A. M. Olszewski

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA POLSKIEGO Z ZAKRESU KONSERWATORSTWA ZA OKRES OD 1957 DO 1959 R.

Niniejszy przegląd ma charakter bibliografii rozumowanej i jest kontynuacją poprzednich. Zachowano układ działowy, a w obrębie tegoż topograficzny i alfabetyczny. Zasadniczo podano tylko materiał naukowy tak książkowy jak i czasopiśmienny. Uwzględniono nadto ważniejsze głosy dyskusyjne i polemiczne z prasy codziennej i periodycznej w sprawie zabezpieczenia i ratowania zabytków oraz opieki społecznej. Zawiera też uzupełnienia za lata poprzednie.

WYKAZ ZASTOSOWANYCH SKRÓTÓW:

Archit.	— Architektura
BHS	— Biuletyn Historii Sztuki
Czas. Techn.	— Czasopismo Techniczne
Fund.	— Fundamenty
Kwart. A. i U	— Kwartalnik Architektury i Urbanistyki
OZ	— Ochrona Zabytków
Przełg. Art.	— Przegląd Artystyczny
Przełg. Kult.	— Przegląd Kulturalny
Przełg. Zach.	— Przegląd Zachodni
Tyg. Dem.	— Tygodnik Demokratyczny
Tyg. Powsz.	— Tygodnik Powszechny
Wiad. Kons.	— Wiadomości Konserwatorskie
Życie Lit.	— Życie Literackie
Życie Warsz.	— Życie Warszawy

BIBLIOGRAFIA

J. LEPIARCZYK: Przegląd piśmiennictwa polskiego z zakresu konserwatorstwa za okres od 1953 do 1956 r. „OZ” r. 1957 nr 4 (39) str. 288—290, r. 1958 nr 1—2 (40—41) str. 150—152, nr 3—4 (42—43) str. 276—285.